CULTUREEL SUPPLEMENT

JOYCE ROODNAT

Geen leven met een man voor de vaandeldrager

Rembrandt van Rijn had ik me anders voorgesteld. Voller. Uitbundiger. Vileiner. De Rembrandt van acteur Ramsey Nasr is pezig. Bedachtzaam. Bitter. Bespiegelend. Hoe hij echt was? Dat weet niemand, en precies dat geeft de film *Praten met de Nachtwacht* de ruimte. Al snel zit ik weerloos te kijken. Niet omdat ik ineens denk dat Rembrandt inderdaad korzelig en op zijn hoede was, maar doordat Ramsey Nasr hem op die manier gestalte geeft, zonder ruimte voor tegendenken.

Praten met de Nachtwacht is een idioot project. Stel je voor: een stel personages van Rembrandts *Nachtwacht* wordt echt geïnterviewd. Door de echte Coen Verbraak, als een spookaflevering in zijn serie *Kijken in de ziel*. Hoe moet dat? De 17de en de 21ste eeuw zullen op elkaar knallen als botsautootjes.

Gebeurt zo'n botsing met opzet, dan krijg je een farce, zie Salvador Dalí die de *Mona Lisa* degradeerde tot zijn eigen zelfportret door haar zijn snor op te schilderen. Of het wordt een komedie, iets als *Back to the Future*, waarin een tijdreizende jongen uit 1985 in 1955 een schoolfeest op stelten zet met een gitaarsolo à la Jimi Hendrix. Vaak ook druppelt de ene tijd per ongeluk de andere binnen, met bespottelijk resultaat: het horloge in *The Ten Commandments*, de telescoop in *Robin Hood*, het jaren-70-kapsel van Clint Eastwood in *The Beguiled*, een film over de Amerikaanse Burgeroorlog.

Maar wat als je het anachronisme bewust hanteert, als artistiek principe? Dat doet *Praten met de Nachtwacht*. Daar joyriden de tijden tegen elkaar op en verlichten elkaar met de vuurbal die dat geeft.

De geportretteerden van de *Nachtwacht* worden gespeeld door acteurs in correct 17de-eeuwse kostuums, maar een historisch verantwoorde tekst kregen ze niet. Wel de opdracht om zich dermate grondig voor te bereiden dat hun personages geloofwaardige antwoorden kunnen improviseren op Verbraaks vragen. Die interviewt zoals hij dat altijd doet. Beminnelijk, aandachtig en met af en toe een kleine verbale handgranaat - evident 21ste-eeuws, ondenkbaar in de 17de-eeuwse omgangscodes. Zo ontploffen er onthullende anachronismen. Hoogtepunt is het interview met vaandeldrager Jan Visscher Cornelissen. Die vertelt dat een leven met een vrouw er voor hem niet inzit. „Of met een man?", vraagt Verbraak. In de persoon van acteur Minne Koole reageert de vaandeldrager met ogen vol onbegrip. Hij slaat zichtbaar dicht, die vraag bestaat niet in zijn wereld, wat is de bedoeling? Het interview bestond nog niet in de 17de eeuw. Terwijl het in de 21ste eeuw Verbraak juist de gedroomde kans geeft om heel dichtbij iemand te komen. Hier schrijnt een totale begripsverwarring.

In het Rijksmuseum beneemt de *Nachtwacht* me de adem. Hoe kan dat? In de film zegt Rembrandt dat het hopelijk is omdat ik nu denk: „Dat zijn wij. Dat ben ik. Dat ben jij." Maar ik zit vastgeklonken in de 21ste eeuw. Daar denk ik: dat zijn zij. Onbereikbaar.

Minne Koole als vaandeldrager Jan Visscher Cornelissen in 'Praten met de Nachtwacht'.

Piet Stockmans: '**Een ode**', in het Maastricht Museum. FOTO JEAN-PIERRE GEUSENS

Recensie Keramiek

Een ode. T/m 4/1/26 in Maastricht Museum. Info: maastrichtmuseum.nl
●●●○○
Blue Heaven. Tot december 2026 in Studio Stockmans, Genk.
Info: studiostockmans.com
●●●●●

Keramiek met de schoonheid van een lentelucht

TENTOONSTELLINGEN PIET STOCKMANS De Belgische ontwerper en kunstenaar Piet Stockmans verrijkte de wereld met een robuuste koffiekop, maar maakt ook werk dat de kwetsbaarheid van het leven duidt. Dat is te zien op tentoonstellingen in Maastricht en het Belgische Genk.

Door **Roelie Fopma**

Niet alleen de Franse schilder Yves Klein wist een kleur naar zich vernoemd te krijgen, ook de Belg Piet Stockmans lukte het. Het blauw van Klein is bijna knetterend fel ultramarijn, terwijl dat van Stockmans bestaat uit een reeks zachte schakeringen van het kobalt dat we van Chinees porselein kennen. Stockmans werkt dan ook met keramiek.

In het jaar dat hij 85 wordt, wijden het Maastricht Museum en zijn eigen Studio Stockmans in het Belgische Genk tentoonstellingen aan de kunstenaar, die zowel industrieel ontwerper is - vooral in de hoogtijdagen van keramiekfabriek Mosa in Maastricht - als vrij werk maakt, van wandsculpturen tot installaties met porselein.

In Maastricht is *Een ode* voor hem gemaakt, een kleine tentoonstelling die zijn verbinding viert met de stad en vooral Mosa, dat tegenwoordig alleen nog tegels maakt (de porseleinafdeling ging in 2004 failliet).

In één langgerekte zaal is kennis te maken met de man van wie weinigen de naam zullen kennen, maar velen wel zijn bekendste werk. Van zijn Sonja, een robuuste, stapelbare koffiekop voor de horeca, zijn vanaf 1969 zo'n 50 miljoen exemplaren gemaakt. Veel koffiedrinkende Nederlanders hebben weleens een Stockmans in handen gehad.

Een ode legt een verbinding met de geschiedenis van Maastricht via eeuwenoud aardewerk met het werk van Stockmans. Pièce de résistance is een nieuw werk van Stockmans over de lengte van de zaal, met talloze witte bekertjes die elk een soort blauw vlaggetje aan de bovenkant hebben.

Omdat Stockmans in zijn vrije werken meestal geen glazuur gebruikt, hebben de objecten een zachte aanblik van melkwit en poederige blauwen, de kleuren van een zonnige lentelucht. Samen vormen de bekers een opstelling die meteen doet denken aan hoe de zee naar het strand rolt: eerst rustig en geordend, dan chaotischer, zoals de branding, en tot slot stukslaand op het strand, gesymboliseerd door een bergje zand.

Jammer dat de zaalteksten vooral gehaald zijn uit een video-interview met Stockmans, te zien op de tentoonstelling, ze zijn meer filosofisch dan verduidelijkend. Bovendien zijn de teksten in een lichte tint van Stockmansblauw op de vitrines geplakt, vaak voor een eveneens blauwe achtergrond, waardoor ze praktisch onleesbaar zijn.

Voor duiding is een autorit van een halfuurtje nodig: in Genk heeft interieurarchitect en curator Finne Claesen *Blue Heaven* ingericht om de verjaardag van Stockmans, haar grootvader, te vieren met een overrompelend overzicht van zijn leven en werk. Claesen geeft hem de ruimte en laat hem zelf zijn verhaal vertellen: de zaalteksten zijn in de eerste persoon enkelvoud.

Afgietsel van het gezicht van Stockmans.
FOTO JEAN-PIERRE GEUSENS

Kroesjes met kleur- en glazuurproeven, in het Maastricht Museum.
FOTO JEAN-PIERRE GEUSENS

Experimenteerdrang

Nadat hij is afgestudeerd als beeldhouwer en keramist, kan Stockmans al snel aan het werk bij Mosa. Een prachtig belichte gang laat zijn ontwikkeling als ontwerper bij de fabriek zien tussen 1966 en 1989: van bolle theepotten met een enkele versiering tot slanke serviezen met een toef of randje blauw.

Ertussen staan speelse peper-en-zoutstellen: de experimenteerdrang die Stockmans zou losslaten op zijn vrije werk is hier al duidelijk aanwezig. Bij één set buigt de ene strooier zich over de andere heen, bij een andere vormen ze samen een kegel, een derde is onderdeel van een reeks met zeskantige borden en potjes die een honingraatstructuur vormen. Er is zelfs een setje dat eruitziet als twee koen-schotels.

Die humor zit ook in het vrije werk van Stockmans. Hij verzamelt letterlijke misbaksels, producten die uit de oven komen met een beschadiging of productiefout, en slaat aan het experimenteren. Onderzoek doen naar de (on)mogelijkheden van keramiek maakt hij tot onderwerp van zijn kunst.

Een set theepotten staat in de expo strak op een rij, ze lijken identiek. Pas bij nadere beschouwing blijkt dat de ene zijn oor heeft opgetrokken, dat een andere een verdwaald lapje porselein tussen potrand en deksel geklemd houdt, dat eentje geen tuitje maar een open mondje heeft. Ernaast twee hoge koffiepotten: de ene heeft zijn oor aan zijn kont hangen, de andere heeft vergeten zijn tuit de goede kant op te draaien. Allemaal hebben ze iets grappigs en schattigs: de onvolmaaktheid maakt ze bijna aaibaar.

Is het meeste van dit werk nog wit, Stockmans experimenteert ook met kleur. Een fraaie opstelling toont kleurproeven in talloze 'kroesjes': ronde schaaltjes waarin kleuren en glazuren worden getest. Tienduizend piepkleine smalle rechthoekige kroesjes verderop vormen één indrukwekkend kunstwerk: in vijftien rijen liggen ze als een bijna oneindige plaat blauw en wit in een bak op de vloer.

Herhaling is een belangrijk thema voor Stockmans. Hij maakt sculpturen met repeterende onderdelen die aan een muur kunnen worden gespijkerd - bij één adembenemend mooi werk zijn de bekertjes zo klein, kwetsbaar en licht dat ze met spelden aan de muur kunnen hangen, ze lijken van een afstand een bruisende waterval.

Een fascinatie voor het menselijk lichaam („het summum van kwetsbaarheid en tactiliteit") houdt Stockmans over aan een moeilijke periode in zijn leven. De porseleinfabriek die hij in 1989 heeft opgericht nadat hij bij Mosa is vertrokken, gaat in 1992 door economische malaise ten onder. Hij maakt afgietsels van zijn gezicht die hij met de voorkant naar de muur ophangt ('Met mijn gezicht tegen de muur'), afgietsels van vrouwen met een zwangere buik, bustes van 21 vrienden, die een indrukwekkende verzameling van 21 witte en 21 blauwe figuren vormen ('Ode aan 21 vrienden'), en een aan draden boven de vloer zwevende vrouwenfiguur, ingezwachteld in tere witte windsels van textiel en klei.

Michelinrestaurants

Ondanks de tegenslagen blijft de Studio Pieter Stockmans, opgericht in 1987, bestaan. Vrij werk en in opdracht gemaakt gebruiksporselein vinden wel hun weg naar liefhebbers, zoals Michelinrestaurateurs die bijzondere serviezen zoeken voor hun bijzondere gerechten.

Stockmans houdt nooit op met experimenteren. Een aantal van de getoonde werken zijn 'shrinkages': porselein krimpt tijdens het stookproces, een proces waar de maker niet volledige controle over kan hebben. Stockmans stelt de 'mislukkingen' tentoon. Een schaal die in de krimp is kromgetrokken, een vierkante mal met daarin een blauw bakje waarvan de hoeken naar binnen zijn gevouwen.

Fraaie kunst die ook een fascinerend inkijkje in het maakproces van keramiek geeft: in dit ambacht kan niet alles lukken. Daarmee wijst Piet Stockmans ons op de kwetsbaarheid en imperfectie van mens en leven. Maar hij verzacht de boodschap met de schoonheid van een lentelucht.